

Vurdering av FKT-ordningen

NIBIO RAPPORT | VOL. 6 | NR. 130 | 2020

I. Hansen¹, G-H Strand¹, O. Krange², J. Mattisson², O.-G. Støen², S. Kårstad¹, S.M. Eilertsen¹, E. Winje¹, L.B. Austmo¹, K. Skogen² og H. Lindhjem²

Norsk institutt for bioøkonomi¹
Norsk institutt for naturforskning²

Vurdering av FKT-ordningen

- Inger Hansen (NIBIO)
- Geir-Harald Strand (NIBIO)
- Olve Krange (NINA)
- Jenny Mattisson (NINA)
- Ole-Gunnar Støen (NINA)
- Signe Kårstad (NIBIO)
- Svein Morten Eilertsen (NIBIO)
- Erlend Winje (NIBIO)
- Lars Bendik Austmo (NIBIO)
- Ketil Skogen (NINA)
- Henrik Lindhjem (NINA)

Oppdrag fra Miljødirektoratet:

Vurdere om formålet med FKT-forskriften kan realiseres på en bedre måte enn i dag, og i så fall hvordan.

FKT-forskriften har som formål å sikre iverksettelse av effektive forebyggende tiltak for å begrense skadene rovvilt kan forårsake på produksjonsdyr i landbruket, samt konfliktdempende tiltak for å begrense ulemper for lokalsamfunn og andre grupper

Fordeling av FKT-midler på ulike forebyggende tiltak

	Utbetalt 2013-2019			Utbetalt 2013-2019	
	Kroner	Andel (%)		Kroner	Andel (%)
Tidlig nedsanking	44 093 234	19,3	Flytting til annet beite	9 091 755	18,2
Forsinket slipp på beite	7 885 132	3,4	Gjeting/Utvidet tilsyn	11 702 351	23,4
Flytting til annet beite	13 888 848	6,1	Kalving i gjerde	787 480	1,6
Beiting på inngjerdet areal	40 752 994	17,8	Foring i perioder av året	19 527 961	39,1
Beredskapsareal	3 453 852	1,5	Tekniske tiltak	2 622 226	5,2
Rovviltavvisende gjerde	19 675 533	8,6	Andre tiltak	6 233 687	12,5
Kadaverhund/Vokterhund/dyr	6 903 012	3,0	Totalt	49 965 460	100,0
Gjeting/utvidet tilsyn	30 984 180	13,6			
Elektronisk overvåking	28 926 602	12,7			
Andre tiltak	32 025 942	14,0			
Totalt	228 589 329	100,0			

Tamrein

Sau og andre husdyr

Andre tiltak som kan være direkte tapsreducerende

- Sekkepost
- Tiltak som effektiviserer jakt og skadefelling

Driftsomstilling grunnet rovvilt

Begrensede bevis for at forebyggende tiltak har effekt

- Mye litteratur på emnet, men forebyggende effekt er ofte ikke kvantifisert eller testet statistisk
- Likevel viktig å referere til resultater fra enkeltstudier og utprøvinger under norske forhold
- Bør stille krav til at anerkjent metodikk benyttes i framtida

Effekt av forebyggende tiltak mot tap av sau - oppsummering

- De mest effektive tiltakene de som skiller rovvilt og bufe i tid og/eller rom
- Vi anbefaler at alle tiltak omtalt i vår rapport videreføres

Effekt av forebyggende tiltak mot tap av tamrein - oppsummering

- Det er langt mer utfordrende å finne gode forebyggende tiltak i reindriften enn i saueholdet
- Som for sau, er de mest effektive tiltakene i reinnæringa de som skiller rovilt fra reinsdyr i tid eller rom
- Disse tiltakene kan imidlertid være vanskelig å praktisere
- Vi anbefaler at alle tiltak omtalt i vår rapport videreføres

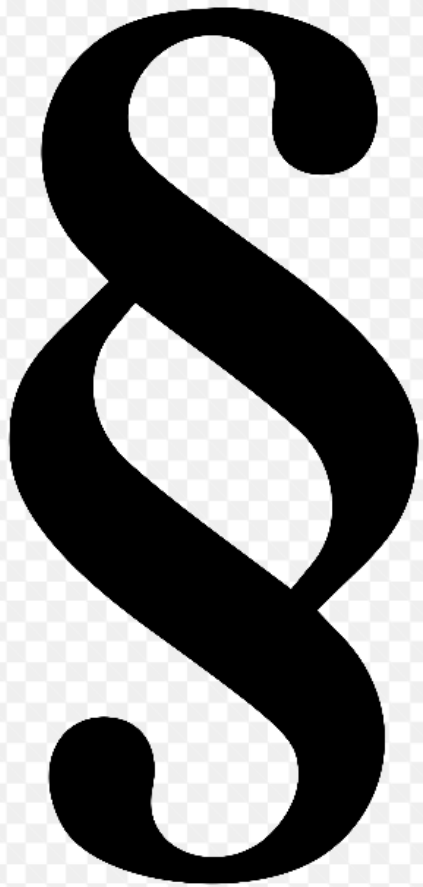
Vurdering av måloppnåelse

1. Måloppnåelsen for FKT-ordningen er god innenfor ulve- og deler av bjørneprioriterte områder
2. Ikke like godt måloppnåelse innenfor jerve- og gaupeprioriterte områder
3. Konfliktpotensialet er høyest i grenseområdet mellom rovviltprioritert og beiteprioritert område
4. Endringer i FKT-forskriften som kan bidra til en bedre måloppnåelse i slike områder vil være viktige
5. Konfliktdempende tiltak bør i større grad bidra til å dempe polarisering mellom interessegrupper og øke aksepten for Stortingets todelte mål

Forslag til endringer i FKT-forskriften

1. Egen oppstilling av tiltak i reinnæringa
2. Egen paragraf om tiltak som styrker beredskapen for akutte skadesituasjoner
3. Tiltak som effektiviserer jakt og skadefelling
4. Driftsomstilling grunnet rovvilt

Tiltak som kan bidra til en mer effektiv forvaltning av FKT-ordningen

1. Endringer i ESS
2. Tiltak mht. beredskap og håndtering av akuttsituasjoner
3. FoU-oppgaver
4. Samordning av tilskuddsordninger

Takk for oppmerksomheten!

Lenke til rapporten:

<https://nibio.brage.unit.no/nibio-xmlui/handle/11250/2717042>

eller

<https://www.miljodirektoratet.no/publikasjoner/2020/desember-2020/vurdering-av-fkt-ordningen/>

Takk til Miljødirektoratet for finansieringen av oppdraget.

Takk også til alle som var involverte i arbeidet med rapporten: informanter fra beitenæringene og forvaltningen, samt medforfattere fra NIBIO og NINA.

NIBIO

NORSK INSTITUTT FOR
BIOØKONOMI

NIBIO_no

NIBIO.no

NIBIO_no

www.nibio.no

Standard

Forebyggende tiltak mot rovviltskade

Fastsatt av Direktoratet for naturforvaltning

Bruk av vokterhunder i Norge

Foto: Inger Hansen

Norsk viltskadesenter
Bioforsk Nord Tjøtta

Standard for bruk av vokterhunder

Standarden skal følges dersom ikke annet er bestemt i vedtak om tilskudd. Vedlagt denne standarden finnes en liste med absolutte minimumskrav for tiltaket. Tiltaket skal utføres i henhold til denne kravlisten før utbetaling av tilskudd fra betalende myndighet kan skje.

Anbefalte bruksmåter i Norge

I utlandet er det vanlig å bruke vokterhunder i kombinasjon med heltids/deltids gjeting, men de kan også arbeide alene i lag med sau på inngjerdet beite eller alene i utmarka. Et effektivt forsvar forutsetter imidlertid at sauene går i flokk. Fordi de fleste sauene i Norge beiter spredt i utmarka, kan derfor ikke de tradisjonelle vokterhundmetodene uten videre benyttes.

Erfaringene fra utprøvinger i Norge tilsier at to bruksmåter kan anbefales under norske forhold:

1. Vokterhunder på inngjerdet beite

Anbefales i områder med svært høge rovdyr tap - der alternativene er enten å legge om eller å legge ned sauedrifta.

2. Vokterhunder på patrulje

Kan benyttes i områder hvor rovdyrskadene ikke overstiger ca. 15 % og hvor man fremdeles ønsker å opprettholde den tradisjonelle utmarksbeitinga.

Vokterhunder på inngjerda beiter

Denne metoden har god tapsforebyggende effekt med reduksjon av tap til rovvilt opp mot 100 %. Bruksmåten er lite arbeidskrevende fordi hundene vokter sauene alene innenfor gjerdet døgnet rundt. I ulve- og bjørneområder anbefales det at flere voksne hunder jobber i lag. Metoden innebærer omlegging av sauedrifta for bruk basert på tradisjonell utmarksbeiting. Bruksmåten krever sterk sosialisering på sau hvis ikke beitet ligger helt inntil gården. Dersom beiteene er store, skal de deles inn med lettgjerdet. Inngjerda beiter med

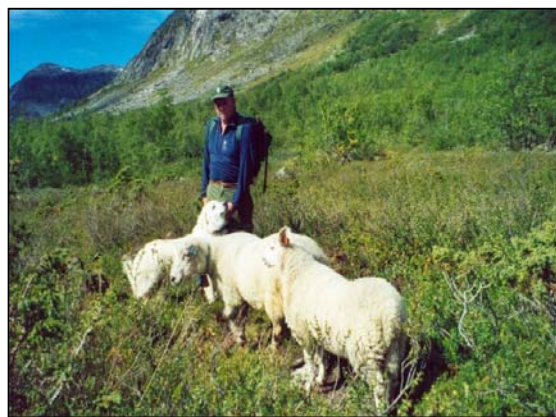
vokterhunder i arbeid skal merkes med informasjonsskilt.

Vokterhunder brukt på inngjerdet beite (foto: Frank Christiansen).

Vokterhunder på patrulje

Dette er en ny bruksmåte som er tilpasset utmarksbasert beitedrift. Metoden er ikke så effektiv som vokterhunder på inngjerda beiter, men brukt på riktig måte i egne områder kan metoden redusere tapene ned mot "normaltapet". Bruksmåten innebærer systematisk og frekvent tilsyn med løs hund i beiteområdet, fortrinnsvis på kveld, natt, eller morgen. Tilsynsperson sørger for at hunden dekker beiteområdet i løpet av en viss tid. Hunden sporer både sau og rovvilt og kan bidra til å finne syke dyr og kadavre. Én person m/hund kan dekke et område på 10-12 km², forutsatt en total arbeidsinnsats på 15 timer i uka. Metoden krever ikke sterk sosial binding mellom hund og sauer. Patruljeringsmetoden anses som mest egnet i områder med jerv og gaupe. I ulverevir anbefales metoden ikke. Metoden alene er ikke "sterk" nok til å takle rovdyr tap over ca. 15 %.

Vokterhund brukt på patrulje (foto: Inger Hansen).

Rasevalg

Utgangspunktet for valg av vokterhund er bruksegenskapene. Best genetisk materiale sikres ved å velge en rase som kommer fra aktive vokterhundmiljøer. For eventuell import av hunder henvises til regelverk og søknadsskjemaer som kan fås av Mattilsynet.

Det er et tredve-talls raser som går under betegnelsen vokterhunder. Spesielt under norske forhold, med bl.a. hundeloven, lov om friluftslivet og skadeerstatningsloven å forholde seg til, er det viktig å satse på hunderaser som ikke har for skarpt temperament. Pyrenèerhunden er den rasen med færrest konflikter overfor folk, andre hunder og bufe, og kan anbefales som en god nybegynnerrase. Anatolske gjeterhunder (akbash og karabash) anbefales ikke, da disse rasene kan ha et utpreget vokterinstinkt og vokte sterkt også mot folk. Temperamentet varierer imidlertid både innen og mellom raser, og er foruten det genetiske grunnlaget avhengig av styrken på ditt lederskap, sosialisering og miljøtrening for øvrig. Aggressive individer må ikke benyttes i Norge.

Sosialisering på folk er viktig (foto: Inger Hansen).

Loverket

Båndtvang

Båndtvang fastsatt i eller i medhold av hundeloven § 4 (alminnelige regler om sikring av hund), § 6 (sikring av hund ved båndtvang med mer) og § 7 (særlig om sikring av hund der tamrein beiter) gjelder i følge hundeloven § 9 ikke for dressert bufhund når den brukes til å vokte storfe, sau eller geit. Vokterhunder i arbeid kan med dette på en aktsom måte slippes slik det er naturlig ut fra bruksformålet. Hundeloven av 04.07 2003

erstatte viltloven § 52, bufeloven § 3 og deler av reindrifftsloven § 29. Ved ferdsel med hund i område hvor tamrein beiter gjelder også reindrifftsloven § 28. Om erstatningsansvar for skade voldt av hund gjelder det som følger av andre lovfestede og ikke lovfestede regler, bl.a. skadeerstatningsloven § 1-5 om ansvar for dyr og reindrifftsloven § 29 om hunder. Hundeeier og hundefører plikter å gjøre seg kjent med hundeloven og annet relevant lovverk.

Ytterligere informasjon

Vokterhunder

For ytterligere informasjon om bruksmåter og sosialiseringmetoder, se våre Temaark på www.viltskadesenter.no. Som innføringsbok for nye vokterhundbrukere anbefales heftet: "Vokterhundmanual. En veiledning til brukere av vokterhund som tiltak mot rovviltskader på bufe. Planteforsk Grønn forskning 24/2002".

Råd om rasevalg, aktuelle oppdrettere og vokterhundspesialister, bruksmåter og sosialisering med mer kan fås ved henvendelse til Norsk viltskadesenter.

Forebyggende og konfliktdependende tiltak

Det henvises til Direktoratet for naturforvaltning sin internettside om rovvilt (rovviltportalen), hvor man bl.a. kan finne regelverk og elektronisk søknadssenter for tilskudd til forebyggende og konfliktdependende tiltak. Her finner man også søknadsskjema for erstatning ved rovviltskade og liknende.

Bruk adressen www.rovviltportalen.no.

Norsk viltskadesenter
Bioforsk Nord Tjøtta
8860 Tjøtta

Tlf.: 92 69 64 17
Faks: 75 04 40 31
e-post: tjotta@bioforsk.no
Kontaktperson: Inger Hansen

www.viltskadesenter.no

Minimumskrav til bruk av vokterhund som forebyggende tiltak:

Vokterhunder på inngjerdet beite:

- Dersom beitet er større enn 500 dekar skal det deles opp med lettgjerdet eller liknende, slik at sauene ikke sprer seg over et for stort område
- Hunder og sauer skal ha tilsyn minimum én gang i døgnet
- Inngjerda beiter med vokterhunder i arbeid skal merkes med informasjonsskilt
- Bruksmåten krever at hunden er sterkt sosialt bundet til sau hvis ikke beitet ligger helt inntil gården. Sosialiseringmetoden er trinnvis beskrevet i vårt temaark "Sosialisering av vokterhunder" på www.viltskadesenter.no

Vokterhunder på patrulje:

- Alle grunneiere, reindriftsnæring og beitelagsmedlemmer må være enige om at løs hund kan benyttes i utmarksbeitet
- Hunden skal alltid følges av tilsynsperson/hundefører
- Patruljeringen skal skje på tider av døgnet hvor det er størst sannsynlighet for å komme i konfrontasjon med rovvilt, fortrinnsvis kveld/natt/morgen
- Systematisk og frekvent tilsyn er en forutsetning for godt resultat. En person m/hund kan dekke et område på 10-12 km², forutsatt 15 timers patruljering i uka. I store beiteområder må flere hunder og personer settes inn eller arbeidsinnsatsen pr. ekvipasje må økes
- En enkelt hund bør jobbe i det samme området gjennom hele beiteperioden og ikke flyttes fra sted til sted, selv om det kan være større rovdyrskader i et annet beiteområde
- Hunden må ikke jage sau. For anbefalinger mht. miljøtrening og sosialisering, se våre temaark "Sosialisering av vokterhunder" og "Vokterhunder på patrulje" på www.viltskadesenter.no

Generelt:

- Anbefalte vokterhundraser fra aktive vokterhundmiljøer skal benyttes
- Hunder som opptrer aggressivt overfor mennesker må ikke brukes i aktivt vokterarbeid under norske forhold
- Hundeeier og hundefører må sette seg inn i relevant lovverk vedrørende bruk av vokterhund
- Norsk viltskadesenter sine anbefalinger med hensyn til bruksmåte og sosialisering skal følges